

УДК 338.48:502.5

Михайлова Є. О.

к.т.н., доцент кафедри здорового способу життя
і безпеки життєдіяльності
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СТАЛОГО ТУРИЗМУ

Туризм у сучасному світі є популярною формою проведення дозвілля, організації відпочинку, ведення активного способу життя, а також пізнання рідного краю або знайомства з краєвидами і традиціями інших країн. Туризм – це багатогранне явище, яке тісно пов'язано з природою, географією, історією, культурою, архітектурою, медициною, спортом тощо. Крім того, туристична діяльність відноситься до провідних секторів економіки, що є джерелом доходів та робочих місць у багатьох країнах світу. Туризм розглядається як міжгалузевий комплекс або ринок, у якому туристичне підприємство надає туристичні послуги, використовуючи продукцію різних галузей економіки.

Провідну роль у сфері туризму відіграє Всесвітня туристична організація, що має статус спеціалізованого агентства ООН (англ. World Tourism Organization a UN Specialized Agency, UNWTO), яку було створено у 1975 році. Україна є повноправним членом цієї організації із 1997 року. UNWTO відповідальна за просування відповідального, стійкого та загальнодоступного туризму.

За визначенням UNWTO «Туризм – це соціальне, культурне та економічне явище, яке передбачає переміщення людей до країн або місць за межами їх звичного середовища з особистими чи діловими/професійними цілями. Цих людей називають відвідувачами (вони можуть бути як туристами, так і екскурсантами; резидентами чи нерезидентами), і туризм пов'язаний з їхньою діяльністю, деяка з яких пов'язана з туристичними витратами [1].

У теперішній час туристична галузь в усьому світі є важливим елементом соціально-економічного розвитку, навіть не дивлячись на спалах глобальної пандемії Covid 19. На туризм припадає близько 10 % світового ВВП, він сприяє створенню понад 10 % всіх робочих місць у світовому масштабі. Але попри динамічний розвиток і зростання економічних показників, туризм має значні негативні наслідки для довкілля: забруднення повітря, ґрунтів і водойм, знищення біорізноманіття, зміна клімату, неефективне використання джерел енергії, руйнація пам'яток природи тощо. Таким чином, на сьогодні є актуальним питання щодо сталого розвитку туристичної галузі, використання його потенціалу для збалансованого розвитку територій з урахуванням соціальної, економічної та екологічної складової.

Важливість цього питання стало причиною численних спроб адаптації туристичної діяльності до головних положень і принципів стратегії сталого розвитку, яка була прийнята на конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку, що відбулася в Ріо-де-Жанейро в 1992 році. Сталий розвиток (англ. Sustainable Development) – розвиток, що дозволяє задовольнити потреби

сучасного покоління без шкоди для майбутніх поколінь. Задля становлення та розвитку сталого туризму світовою спільнотою було зроблено ряд кроків щодо підписання таких міжнародних документів [2]:

- розроблення у 1996 році Всесвітньою туристичною організацією, Світовою радою з подорожей та туризму та Радою планети Земля «Порядку денного на XXI століття у сфері подорожей та індустрії туризму»;
- ухвалення у 1995 році на Міжнародній конференції з туризму (м. Ланшєро, Канарські острови) «Хартії зі сталого туризму»;
- прийняття у 1999 році на XIII сесії Генеральної асамблеї Всесвітньої туристської організації (м. Сантьяго, Чилі) «Глобального етичного кодексу туризму»;
- ухвалення у 1999 році рішенням Генеральної Асамблеї ООН та Комісії ООН зі сталого розвитку «Міжнародної програми зі сталого розвитку туризму».

В усіх вищезгаданих документах значна увага приділяється взаємозв'язку між сталим туризмом і природоохоронною діяльністю. Зокрема, в екологічних принципах сталого розвитку туризму наголос робиться на раціональному використанні ресурсів, яке передбачає мінімізацію і утилізацію відходів, впровадження систем очищення та повторного використання води, матеріалів та технологій із як найменшим впливом на природне та культурне довкілля, ефективне використання енергії та залучення альтернативних джерел енергії, зменшення шкідливої дії транспорту, активне застосування дружних до довкілля його видів. Акцентується також увага на збереженні біорізноманітності та необхідності обережного поводження із вразливими природними системами.

Отже, Всесвітня туристична організація (UNWTO) під сталим розуміють такий туризм (англ. Sustainable Tourism), який, задовольняючи потреби відвідувачів, галузі, довкілля та приймаючих громад, повністю враховує свої поточні та майбутні соціальні, економічні та екологічні наслідки [1]. Відповідно цього сталий туризм повинен:

1. Оптимально використовувати ресурси навколишнього середовища, які є ключовим елементом розвитку туризму, підтримуючи важливі екологічні процеси та допомагаючи зберегти природну спадщину та біорізноманіття.
2. Поважати соціокультурну автентичність приймаючих громад, зберігати їх збудовану та живу культурну спадщину та традиційні цінності та сприяти міжкультурному розумінню та толерантності.
3. Забезпечити життєздатні, довгострокові економічні операції, забезпечуючи соціально-економічні переваги для всіх зацікавлених сторін, які справедливо розподілені, включаючи стабільну роботу та можливості отримання доходу та соціальні послуги для приймаючих громад, а також сприяючи зменшенню бідності.

Досягнення сталого туризму є безперервним процесом і вимагає:

- постійного моніторингу впливу туристичної галузі на довкілля;
- запровадження за потреби необхідних профілактичних та/або коригувальних організаційних та природоохоронних заходів;

- своєчасного інформаційного обміну між усіма зацікавленими учасниками надання туристичних послуг;
- підтримування високого рівня задоволеності туристів, забезпечення їх обізнаності і практики щодо сталого туризму;
- сильного політичного лідерства для забезпечення широкої участі та досягнення консенсусу між екологічними, економічними і соціально-культурними аспектами розвитку туризму, щоб гарантувати його довгострокову стійкість.

Безпосередньо Україна має значний природний рекреаційно-туристичний потенціал, який здатен задовольнити різноманітні потреби розвитку сталого туризму. Так, загальна площа природних комплексів, придатних для рекреації і туризму, становить понад 9 млн. га, що складає близько 15 % від загальної площі країни. Переважна більшість регіонів України володіє як природними, так й культурно-історичними ресурсами, що є важливою конкурентною перевагою і водночас основою для формування кластерів різної спеціалізації: культурно-пізнавальних, лікувально-оздоровчих, пляжно-відпочинкових, активно-відпочинкових (гірськолижних), екологічних, розважальних тощо.

Але потрібно зазначити, що до важливих передумов розвитку сталого туризму в Україні, окрім географії і загальних перспектив, належать також продумана стратегія формування мережевих взаємодій учасників кластеру та створення адекватного механізму управління, включаючи його фінансово-економічні складові, а також ефективну політику органів державної влади [3].

Список використаних джерел

1. World Tourism Organization. URL: <https://www.unwto.org>.
2. Туризм. Сталий розвиток для України. URL: <https://sd4ua.org/golovni-temi-stalogo-rozvitku/turizm/>
3. Уварова Г. Ш. Рекреаційно-туристичні кластери в Україні: географія і перспективи розвитку. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку* : збірник матеріалів міжнародної конференції (м. Київ, 21–22 листопада 2019 р.). Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2019. С. 721–723.